

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 10 Sayı/Issue 24 Nisan/April 2021
Samsun-Türkiye/ Turkey

ISSN: 2147- 5490
www.dedekorkutdersisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut411>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Garibnâme’de “Kamu” Sözcüğünün Tür Özellikleri Açısından Görünümleri

Views of The Word “Kamu” In Garibnâme In Terms of Class Features

Öz

Sözcükler, tarihî süreç içinde ses, biçim, anlam özellikleri açısından değişimler gösterebildiği gibi, tür özellikleri açısından da değişimler gösterebilmektedir. Bu çalışmanın konusu olan *kamu* sözcüğü de tür özellikleri açısından Batı Türkçesi içinde değişim göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesinde zamir, sıfat ve zarf türünde kullanılabilen *kamu* sözcüğü, Türkiye Türkçesinde ise isim türündedir. Bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesinde *kamu* sözcüğünün tür özellikleri açısından görünümlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden Garibnâme’de *kamu* sözcüğünün tür açısından görünümleri belirlenmiştir. Garibnâme’de belirlenen örnekler doğrultusunda sözcüğün zamir olarak kullanımında gösterdiği çekim özellikleri, gönderim işlevi üzerinde durulmuştur. Sözcüğün sıfat olarak kullanımında isim unsurunun teklik-çokluk durumuna göre sınıflandırma yapılmış, ayrıca *kamu* sözcüğü isimlerle birliktelik kullanımları açısından ele alınmıştır. Sözcüğün zamir olarak kullanımında *kamu + Ø*, *kamu + iyelik eki*, *kamu + çokluk eki*, *kamu + durum eki*, *kamu + çokluk eki + durum eki*, *kamu + iyelik eki + durum eki* biçimlerine rastlanmıştır. Gönderim işlevi bakımından *kamu* sözcüğünün somut, soyut, canlı, cansız bütün isim unsurlarına yönelik kullanımları vardır. *Kamu* sözcüğünün sıfat olarak kullanımında ise *kamu + teklik isim*, *kamu + çokluk isim*, *kamu + topluluk ismi* dizilişlerine rastlanmıştır. Sözcüğün isimlerle eşdizim özellikleri açısından kullanımında *kamu* sıfatının en çok *âlem*, *iş*, *nesne*, *dil*, *halk* sözcükleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Garibnâme’de sözcüğün zarf olarak kullanımına ise çok az örnekte rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, kamu, Garibnâme, tür değiştirme.

Abstract

Words can also change in terms of their class characteristics, as well as changes in terms of sound, form and meaning features. The Word of *kamu*, which is the subject of this study, has also changed in Western Turkish in terms of its class characteristics. The word *kamu* can be used in pronouns, adjectives and adverb in Old Anatolian Turkish, it is noun in Turkey Turkish. In this study, it is aimed to determine the appearance of the word *kamu* in terms of class characteristics in Old Anatolian Turkish. For this purpose, the appearance of the word *kamu* in terms of part has been determined in Garibnâme, one of the Works of Old Anatolian Turkish period. In accordance with the examples determined in Garibnâme, the features of the conjugation that the word shows in its use as a pronoun and the function of reference are emphasized. In the use of the word as an adjective, an evaluation has been made according to the singular-plural of the noun element, also, the word *kamu* has been discussed in terms of usage of collocation with nouns. In the use of the word as a pronoun, *kamu + Ø*, *kamu + possessive suffix*, *kamu + plural suffix*, *kamu + case suffix*, *kamu + plural suffix + case suffix*, *kamu + possessive suffix + case suffix* forms have been found. In terms of the function of reference, the word of *kamu* has uses for all noun elements that are concrete, abstract, alive and inanimate. In the use of the word *kamu* as an adjective, *kamu + singular noun*, *kamu + plural noun*, *kamu + collective noun* sequences have been found. In the use of the word in terms of collocations with nouns, it is seen that the adjective of *kamu* is mostly used with the words of *âlem*, *iş*, *nesne*, *dil*, *halk*. Using the word as an adverb in Garibnâme, it has been encountered in very few examples.

Keywords: Old Anatolian Turkish, kamu, Garibnâme, conversion.

Yeter TORUN ÖĞRETMEN*

Çukurova Üniversitesi

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 19.03.2021
Kabul Tarihi: 13.04.2021
E-yayın Tarihi: 15.04.2021

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Doç. Dr.
Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana-Türkiye.
Elmek: ytorun@cu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3665-2775>

Giriş

Türkçenin ilk yazılı kaynaklarında *kamağ / kamuğ* biçimlerinde geçen (Şirin, 2016: 283; Eraslan, 2012: 271; Gülensoy, 2007: 457) ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sözcükteki ses düşmesine bağlı olarak *kamu* biçiminde kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesi söz varlığında yerini korumaktadır. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *kamu* sözcüğüne "bütün, hep, her; herkes" anlamları verilmiştir (TarSöz). Türkiye Türkçesinde *kamu* sözcüğüne verilen karşılıkların belirsizlik zamirleri, belirsizlik sıfatları ve zarf türü sözcükler içinde değerlendirilmesi söz konusudur (Korkmaz, 2003: 395, 433, 517; Atabay-Özel-Kutluk: 2003: 71, 111). Eski Anadolu Türkçesiyle ilgili gramer çalışmalarında da *kamu* sözcüğüne belirsizlik zamirleri ve belirsizlik sıfatları içinde yer verilmiştir (Özkan, 2009: 122, 124).

Türkiye Türkçesinde *kamu* sözcüğünün belirsizlik zamiri ve sıfatı olarak kullanımının ortadan kalktığı, belirsizlik zamiri ve sıfatı olarak başka sözlerin *kamu*'nun yerini aldığı görülür. Türkiye Türkçesinde *kamu* sözcüğü tür olarak isimdir, zamir ve sıfat olarak kullanımına rastlanmaz. Güncel Türkçe Sözlük'te *kamu* sözcüğüne "1. *İsim* Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, 2. *İsim* Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme, 3. *Sıfat*, eskimiş Hep, bütün" anlamları verilmiş ve *kamu* sözcüğüyle oluşturulan *kamu davası*, *kamu denetçisi*, *kamu diplomasisi*, *kamu düzeni*, *kamu eczacısı*, *kamu görevlisi*, *kamu güvenliği*, *kamu hizmeti*, *kamu hukuku*, *kamu idaresi*, *kamu kesimi*, *kamu kurumu*, *kamuoyu*, *kamu personeli*, *kamu sağlığı*, *kamu sektörü*, *kamu tanrıcı*, *kamu yararı*, *kamu yönetimi* birleşik sözlerine yer verilmiştir (GTS). Güncel Türkçe Sözlük'te *kamu* sözünün sıfat olarak kullanımının eskimiş bir kullanım olduğu belirtilmiş ve tanık olarak Yunus Emre'den *kamu alem* kullanımına yer verilmiştir. Türkçede sözcüklerin tür değiştirmesine yönelik çalışmalarda *kamu* sözcüğünün sıfattan isme bir değişim gösterdiği vurgulanmıştır (Korkmaz, 2007: 101).

Eski Türkçe metinlerinden Türkiye Türkçesine uzanan süreçte çokluk / topluluk kavram alanına yönelik olarak kullanılan *kamağ / kamuğ* > *kamu* sözcüğünün esas itibarıyla çokluk kavram alanının dışına taşan bir kullanımıyla karşılaşılmaz. Ancak sözcüğün tür açısından kullanım özellikleri değerlendirildiğinde Eski Anadolu Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki görünümünün farklılıklar taşıdığı göze çarpmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde zamir ve sıfat işlevli kullanımlarıyla dikkat çeken *kamu* sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki kullanımı isim türündedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada *kamu* sözcüğünün Eski Anadolu Türkçesinde tür özellikleri açısından görünümü üzerinde durmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma örneklemini için Eski Anadolu Türkçesi eserlerinden Garibnâme seçilmiştir. Garibnâme'de *kamu* sözcüğünün tür özellikleri açısından görünümü üzerinde durulmuş ve sözcük tür, gönderim ve eşdizim özellikleri açısından Garibnâme özelinde ele alınmıştır.

1. Garibnâme'de Tür Özellikleri Açısından "Kamu"

1.1. Zamir olarak kullanımı

1.1.1. *Kamu* + Ø

Kamu sözcüğünün sıfır biçim birimle belirsizlik zamiri olarak kullanıldığı 52 örnekte sözcüğün Türkiye Türkçesindeki "herkes, hepsi, tamamı" belirsizlik zamirlerine karşılık olarak kullanıldığı görülmektedir:

Çün 'acız kaldı **kamu** bakdı yire / Eytidiler kim atamız öğüt vire
Gökler içindedür ol uçmak **kamu** / Yirler altında-durur yidi tamu
Ayrug endîşe **kamu** gitmiş-idi / Göñli içre bir heves bitmiş-idi
Bunlar ol gün üç güruh oldu **kamu** / Kim bulara muntazır uçmak tamu
Dünyada itdüklerin bilür **kamu** / Hem dahu bilür ki var uçmak tamu
Çirkin ü gökçek **kamu** birdür aña / Hiç yirer mi kimseyi bir baksañâ
Eyle etmeñ kim görenler kakıya / Arduñuzça **kamu** la'net okıya
Deolet olmazsa **kamu** ma'zül olur / 'Aciz ü bîçâre kalmış kul olur
Gurbet içre sayruluk şöyle olur / **Kamu** bir kez ölse ol biñ kez ölür
Kamu secde kıldı İblîs kılmadı / Tañrı emrin dutmaduğın bilmedi

1.1.2. Kamu + iyelik eki

Kamu sözünün yalın durumdaki iyelik ekli şekillerinden *kamusu* ve *kamumuz* kullanımları belirlenmiştir. İnceleme örnekleminde *kamusu* biçimine 93, *kamumuz*'a ise 1 kez rastlanmıştır. Belirlenen örneklerde *kamusu* ve *kamumuz* Türkiye Türkçesiyle ifadesinde "hepsi, tamamı; hepimiz" belirsizlik zamirleriyle karşılık bulmaktadır:

Şol bir ünden **kamusu** cünbişdedür / Görseñê kim her biri bir işdedür
Gör nebâtdan kim niçe ni'met gelür / Ol semâ'dan **kamusu** lezzet alur
Yir ü gök **kamusu** anuñ hazreti / Yirde gökde toptoludur kudreti
Enbiyâ **kamusu** anuñ leşkeri / Eviyâ cümle aña oldu çeri
Dürlü rahmet cümlesi gökden yağar / Dürlü mihnet **kamusu** yirden togar
Gâh alur bu cümle ni'metden güdî / Âdemiye **kamusu** oldu fidî
Zâhir ü bâtin ne kim varsa 'ayân / **Kamusu** sende-durur bellü beyân
Ma'ni kuludur bu 'âlem **kamusu** / Dünyası hem uçmağı vü tamusu
Virmek almak **kamusu** sende ola / Kanda varsañ dirlik ol tende ola
Kamumuz ol hak katında eksügüz / Da'vimüz yok bilürüz eksügümüz

1.1.3. Kamu + çokluk eki

Kavramsal olarak zaten çokluk kavramını barındıran *kamu* sözünün üzerine çokluk kavramını pekiştirmek için +lar biçim biriminin getirilmesiyle oluşan *kamular* biçiminin Garibnâme'de belirsizlik zamiri olarak kullanıldığı 9 örneğe rastlanmıştır. Bu kullanımların Türkiye Türkçesiyle ifadesinde "herkes" belirsizlik zamirine karşılık geldiği görülmektedir:

Kamular a'zâ-y-ıdı ol baş-durur / hak yolında biriküp yoldaş-durur
Eviyânuñ hükmi gönülde yörir / Anuñ-ıçun **kamular** yüzün sürür
Çün işitdi bu hitâbı **kamular** / Yirde gökde eyü yavuz ne ki var
Anuñ-ıçun **kamular** muhtâc aña / 'Akl içinde her nefes mi'râc aña
Aslın añup **kamular** ol servere / Her kim adın işide baş indüre
Gördüm anda **kamular** hayrân u mest / Cümle olmuş korkudan bî-pâ vü dest
İnşaallah kim Çalap rûzı kıla / **Kamular** bu ma'niyi böyle bula
Her kimüñ kim 'ilmi çoksa baydur ol / **Kamular** yıldız gibidür aydur ol
Gündüzüñ bayram dünüñ mi'râc ola / İşigüñde **kamular** muhtâc ola

1.1.4. Kamu + durum eki

Garibnâme'de belirsizlik zamiri olarak kullanılan *kamu* sözünün ilgi, yönelme, belirtme, çıkma durumu ekleriyle çekimlenmiş biçimleriyle karşılaşılmaktadır. Aldığı durum ekleri bağlamında *kamu* ad tamlamasının tamlayanını; cümlelerin nesnesi veya

dolaylı tümlecini oluşturmaktadır. Ayrıca *kamudan*+ *sıfat* diziliminden oluşan yapılarda karşılaştırma öbeği oluşturmaktadır:

*Cân kim anuñ Tañrı ‘ilmi cânıdur / Görseñüz ol kamunuñ sultândur
Çün göresin kendü cismüñ hâlini / Hem bilesin kamunuñ ahvâlini
Sen yaratduñ kamuı hôs reng-ile / Ben varup kime kılâm senden gile
Hem bulardan hiç añar yok tâmuı Şöyle gördüm ol gürûhdan kamuı
İşini bilmek revâdur kamuı / İş bileni iltmeyeler tamuya
Kamuı vâcib-durur hâl añlamak / hâlini bilmekdür ahvâl anlamak
Hem işâret kim bular görür-idi / hükmi anuñ kamuı varur-idi
İlla ol kim evliyâ ‘aklı-durur / Anuñ işi kamudan a’lî-durur
Eytdiler bunlardur ol ‘ilm ısları / Kamudan artuk bularuñ usları
Kamudan yig bunları sevdi Celîl / Ol mahabbet bunlara oldı delil*

1.1.5. Kamu + çokluk eki + durum eki

Garibnâme’de belirlenen 19 örnekte *kamular*+*durum eki* yapısından oluşan kullanımlarla karşılaşılmıştır. Bu kullanımlar çerçevesinde *kamular*+, *kamular*+, *kamular*+*uñ*, *kamular*+*dan* biçimlerine rastlanmıştır:

*Cümle halk andan yaña iver ola / Kamuları ol dahı sever ola /
Kim bular rahmet-durur kamulara / Hem yarın feryâd ire tamulara
Hem dahı şol yir gibi sâkinligi / Kamulara var-durur miskînligi
Birine virdi nübüvvet hil’atin / Kamulardan yüce kaldı devletin
Hem göresin kendü tahtuñ nakşını / Hem bilesin kamularuñ bahşını
‘Aklı bu milke halîfe eyledi / Kamulardan ‘aklı artuk toyladı
Şol garîblık hâli-y-idi biri hem / Kamulardan kendüzini gördi kem
Kamulardan dünyâligi çok ola / Halk içinde gözi gönli tok ola
Her kişi kim anda iş bu rây ola / Ol hakîkat kamulardan bay ola
Çünki kılduñ kamulardan bini bay / Pes benümçün eylegil bir hôs sarây*

1.1.6. Kamu + iyelik eki + durum eki

Garibnâme’de belirlenen örneklerde *kamu* sözünün iyelik 3. teklik kişi ekini aldığı *kamusı* biçiminin ilgi, belirtme, yönelme, bulunma, çıkma ve araç durumu eklerinden biriyle çekime girmiş kullanımlarıyla karşılaşılmaktadır. *Kamusı* dışında az sayıdaki örnekte *kamumuz*+*durum eki* kullanımına rastlanmıştır:

*Kamusınuñ maksudu oldı tamâm / Her biri dileğini buldı tamâm
Kimisi başdur kim ol düzdi işi / Kamusınuñ serveridür ol kişi
‘İlm ü hikmet zikr ü tâ’at kamusın / Unud ol dem uçmağın u tamusın
Ger halâl u ger harâm kim cem’ ider / Kamusını saña ısmarlar gider
Okıdı beglerini tapusına / Söyledi bu tedbiri kamusına
Yirde gökde ne ki mahluk var-durur / Kamusına bu ‘akıl burnın urur
Her günüñ bir adı var bir hükm ider / Kamusunda bir güneş gelür gider
Bu yidi nesne ki şerholdı tamâm / Kamusından geçdüğüñ yirdür makâm
‘İşkî dut kim key kılavuzdur saña / Kamusından geçürüp iltür aña
Yalñuzın varmak gerek ol tapuya / Kamusıyla çünki vardı kapuya
Kamusıyla sag ola çün dirliği / Def’ ola anuñla mihnet şerliği
Rahmetiyle hôs duta Allah sizi / Döstına bağışlaya kamumuzı
Gerçi bu ‘ilm ü ‘amel hak’dan bize / Farz olupdur işlemek kamumuza*

1.1.7. Gönderim özellikleri bakımından görünümüleri

Metinselliği sağlayan unsurlardan biri de metinde kullanılan zamirlerdir. Özellikle metinsel bağdaşıklığı sağlama bağlamında zamirlerin gönderim işlevinden yararlanır (Subaşı Uzun, 1995: 37; Günay, 2013: 206). Garibnâme’de *kamu* sözcüğü de belirsiz çokluk bildiren bir zamir olarak gönderim işleviyle metinsel bağdaşıklığı sağlayan sözcüklerden birini oluşturmaktadır. Garibnâme’de bir ismin gönderim yoluyla yerini tutma bakımından *kamu* sözcüğünün somut, soyut, canlı, cansız bütün isim unsurlarının yerine kullanılabildiği görülmektedir. Belirsiz çokluk bildiren bir sözcük olarak *kamu*’nun “hepsi, herkes, her biri” anlamlarına karşılık gelen kullanımlarında metin bağlamında yüzey yapıda görünen ya da görünmeyen çokluk bir unsura gönderimde bulunması söz konusudur. Bu bağlamda aşağıda belirtilen örneklerde *kamu* sözcüğündeki çokluk anlama koşul olarak gönderimde bulunduğu unsurun da çokluk görünümde olduğu görülmektedir. Garibnâme’de *kamu* sıklıkla metin bağlamında önce söz edilen bir unsura gönderimde bulunduğu için art gönderim unsuru olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede “*Beglik ü kulluk kamu yeksân ola / Ne irak yakın ne in ü ân ola*” örneği ele alındığında, bu beyitte *kamu* belirsizlik zamiri *beglik ü kulluk* söz öbeğinin gönderim yoluyla yerini tutmaktadır. Diğer örneklerde de *kamu* sözü kendinde önce bahsedilen veya metin bağlamında konu edilen çokluk unsurların gönderim yoluyla yerini tutmakta, aynı zamanda metin örgüsünün oluşmasını sağlamaktadır:

İlla dün gün hasreti ol yâr ola / Andan ayruk halk kamu agyâr ola
Ol sekiz nesne kim eytdümdi saña / Uş dile geldi kamu önden sona
Bunda ol işler kamu ma’lûm-durur / Anuñ-ıçun cümle halk mahkûm-durur
Degme bir pençerede biñ dürlü câm / Pençereleler kamusı kırkdur tamâm
Şol yaranlar kim anuñla var-ıdı / hak yolında kamusı dildâr-ıdı
Umidilmiş dîn ü dünyâ kamusı / Kalmaduk ‘ârı vü gitmiş nâmusı
Kanda varsa halk aña ‘izzet kılur / Bay u yohsul kamusı adın bilür
Okıdı beglerini tapusına / Söyledi bu tedbiri kamusına
Ata ana ‘avrat oğlan kız gelin / Kamusunuñ sen yiseñ gerek gamın
Bes bu yirde gökde ne kim var ‘ayân / Kodı sende kamusından bir nişân
Tag u taş u berr ü bahr u fevk u taht / hak aña bu kamusım kıldı taht

1.2. Sıfat olarak kullanımı

Garibnâme’de belirlenen 116 kullanımda *kamu* sözcüğü belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır. Bu kullanımlarda *kamu* sözcüğü Türkiye Türkçesindeki “bütün, her” belirsizlik sıfatlarına denk bir kullanım özelliği sergilemektedir. *Kamu* sözü, belirsizlik sıfatı olarak kendinden sonra gelen somut ya da soyut kavramları ifade eden bir ismi, belirsiz ama kuvvetli / pekiştirilmiş bir çokluk işleviyle belirtebilmektedir. Garibnâme’de *kamu* sıfatından sonra gelen isim unsuru çoğunlukla teklik görünümde, ancak kimi kullanımlarda isim unsurunun +*lAr* çokluk ekini de aldığı görülür. Ayrıca belirsizlik sıfatı olarak *kamu*’nun topluluk isminin de sıfatı olduğu / olabildiği görülür. Bu bağlamda *kamu*+ isim dizilimi eşdizim özellikleri açısından üç başlık altında değerlendirildi.

1.2.1. *Kamu* + teklik isim

Kamu + teklik isim dizilişinde isim unsuru somut veya soyut kavramlara karşılık olabilen isimlerden oluşmaktadır. Garibnâme’de *kamu*+ teklik isim dizilişinde *kamu*’nun

Garibnâme’de “Kamu” Sözcüğünün Tür Özellikleri Açısından Görünümleri

akan su / bî-çâre / cins / derd / dermande / dil / din / dinleyen / eksük / el / göz / il / iş / kaygu / kul / mansıb / nesne / ni’met / ömür / perveriş / söz / şerh / ten / tertîb / teşviş / varlık / yir / yohsul / yol sözlerini belirsiz çokluk işleviyle belirttiği görülmektedir:

Akl-ı küldür adı ma’rûf ol kuluñ / **Kamu** kuldan öñ gelüpdür ol bilüñ
Kamu dil söylediği bir söz-durur / **Kamu** göz boyladığı bir yüz-durur
Dünyada üç dürlü nesne var-durur / **Kamu** nesneye bahâ bunlar-durur
Kamu yirde bekleye Allah anı / İy hoşâ ne bahtlu anuñ canı
Hiç ‘âkil aña dermân bulmadı / **Kamu** işi bildi anı bilmedi
Miskin âdem oğlanı pes n’eylesün / Bu **kamu** derde niçe sabr eylesün
Çünkü hikmet işide ol şâd ola / Göñli **kamu** kaygudan âzâd ola
Birbirine pes bular ‘âşık-durur / **Kamu** tende uşbu iş bayık-durur
Kaolı kâyim şer’i bâkidür anuñ / Pîşrevi oldur **kamu** yol varanuñ
Kamu ilden anda ni’met çoğ olur / Lezzeti vü berketi artug olur

1.2.2. Kamu + isim + çokluk eki

Belirsizlik sıfatı olarak kullanılan kamu’dan sonraki isim çokluk eki alabilmektedir. Belirsiz çokluk ifade kamu sözü, bu kullanımlarda Türkiye Türkçesindeki “bütün” belirsizlik sıfatına karşılık gelen bir anlamı içermektedir. Bu çerçevede Garibnâme’de kamu + isim+çokluk eki diziliminde kamu sözü begler / diller / dirlikler / eksüklüler / endişeler / evler / gözler / işler / kullar / miskinler / ni’metler / perdeler / serverler / sular / taglar sözleriyle sıfat tamlaması oluşturmuştur:

Atasıyla anasın bilür hemîn / Bu **kamu** endişelerden ol emîn
Bu **kamu** işler ki vardur muhtelif / Ne sebebden böyle olur iy ‘ârîf
Aşuram ben **kamu** taglardan anı / ‘Âkıbet menzil kılam aña seni
Kimi eydür mâl u ni’met vir baña / **Kamu** kullardan yakınavan ben saña
Kamu evlerden bu ev ayruksırak / Ev içinden kapuya yaolak ırak
Kamu dillerde sadeñ dirler aña / İşid uşbu hikmeti batgıl tana
İy Hudâyâ **kamu** eksüklüleri / Bu makâma sen yitürgil bunları
Pes bize insâf-ıla dirlik gerek / **Kamu** dirliklerden ola yigirek
Yalñuzın kuvvet kanı kim yol aç / Bu **kamu** perdeleri yırtıp geçe
Yöridi sultân **kamu** begler bile / Yidilürdi tâzî yedekler bile

1.2.3. Kamu + topluluk ismi

Garibnâme’de kamu sözünün ‘âlem ve halk topluluk isimlerini de belirsiz çokluk bildirme işleviyle belirttiği görülmektedir:

Kamu ‘âlem sevdüğü bir nesnedür / İlla birbirnüñ dilin bilmez nedür
Kamu ‘âlem kul-durur ol kimseye / Kim-durur kim aña karşı söyleye
Kamu ‘âlem bunda cem’ olmuş-durur / Bu vücûd mescidine tolmuş-durur
Küllü vahdet mülkini dutmuş bular / **Kamu** halkuñ göñlini utmuş bular
Ol gerekdür **kamu** halka şeksüzün / Halk dirilmez görmese anuñ yüzün

1.2.4. İsimlerle eşdizim özellikleri bakımından görünümüleri

İsimlerle eşdizim özellikleri açısından Garibnâme’de bazı isimlerin kamu+ isim unsuru diziliminde daha çok kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu çerçevede Garibnâme’de isimlerle eşdizimi bağlamında kamu sözünün en fazla ‘âlem (14), iş (14), nesne (13), dil (9), halk (8), yir (7), kullar (5) isimleriyle eşdizimlilik içinde olduğu

görülmektedir. *Kamu* + isim dizilimi içinde yer alan isimlerden *teşviş, ömür, şerh, serverler* ikişer kez; *su, el, göz, il, ni'met, ten, yol, bi-çare, cins, derd, dermande, eksük, kaygu, mansıb, perveriş, söz, tertib, varlık, yohsul, begler, diller, dirlikler, eksüklüler, endişeler, evler, gözler, miskinler, ni'metler, perdeler, sular, taglar* isimleri ise birer kez birlikte kullanılmıştır. Garibnâme'de eşdizimlilik bakımından *kamu* belirsizlik sıfatı en fazla 'âlem, iş ve nesne isimleriyle eşdizimlidir. Bu eşdizimlerden *kamu* 'âlem dizilimi, Türkiye Türkçesinde "herkes" anlamıyla kullanılan *cümle alem* kalıp ifadesine karşılık gelmektedir.

1.3. Zarf olarak kullanımı

Garibnâme'de *kamu* sözünün zarf türündeki kullanımına pek rastlanmamakla birlikte, 3 örnekte *kamu* sözünün "hep, her zaman" anlamıyla zarf olarak kullanıldığı görülmektedir:

*Cümlesi ol kapuya muhtâc-durur / **Kamu** tokvan diyen anda aç-durur*
*Cümle varlık sarf ola ol birlige / **Kamu** ölmek degşürile dirliğe*
*Her ki bitdi birlige devletdedür / İkilik ehli **kamu** mihnetdedür.*

Sonuç

Garibnâme'de *kamu* sözcüğünün tür olarak zamir, sıfat ve zarf türü kullanımlarıyla karşılaşılmaktadır. İnceleme örnekleme çerçevesinde belirlenen 434 kullanımın yaklaşık %73'ünü zamir, % 27'sini sıfat, %1'ini ise zarf türündeki kullanımlar oluşturmaktadır (tablo-1).

Tablo-1

Sözcük türü	Sayısı	Oranı %
Zamir olarak kullanımı	315	%72,58
Sıfat olarak kullanımı	116	%26,72
Zarf olarak kullanımı	3	%0,69
TOPLAM	434	

Garibnâme'de sözcüğün belirsizlik zamiri olarak kullanımında biçim bilgisel diziliş açısından *kamu+ø, kamu +iyelik eki, kamu +çokluk eki, kamu+durum eki, kamu+çokluk eki + durum eki, kamu+iyelik eki+durum eki* şeklinde olduğu görülmektedir. Sözcüğün belirsizlik zamiri olarak kullanımında iyelik 3. teklik kişi ekini almış biçimi olan *kamusı*, sıfır biçimbirimi olan *kamu'*ya göre daha çok tercih edilmiştir (tablo-2):

Tablo-2

"Kamu" sözcüğünün zamir türündeki kullanımlarının biçimsel görünüşleri	Sayısı
kamu + Ø	52

Garibnâme’de “Kamu” Sözcüğünün Tür Özellikleri Açısından Görünümleri

kamu +iyelik eki kamu+sı (93) kamu+muz (1)	94
kamu +lar	9
kamu+durum eki kamu +nuñ (8) kamu+y+ı (9) kamu+y+a (36) kamu+dan (22)	75
kamu+çokluk eki + durum eki kamu+lar+uñ (1) kamu+lar+ı (1) kamu+lar+a (3) kamu+lar+dan (14)	19
kamu+iyelik eki+durum eki kamu+sı+nuñ (17) kamu+sı+n+ı (22) kamu+sı+n+a (3) kamu+sı+n+da (1) kamu+sı+n+dan (10) kamu+sı+y+la (11) kamu+muz+ı (1) kamu+muz+a (1)	66
TOPLAM	315

Garibnâme’de belirsizlik zamiri olarak *kamu*’nun çekimlerine bakıldığında sözcüğün sıfır biçimbirimli *kamu*, çokluk eki almış *kamular*, iyelik ekli *kamusı* ve *kamumuz* biçimlerinin yalnız durumda kullanımlarına rastlanırken; aldığı durum ekleri bağlamında bu kullanımlardan en fazla çekime giren yapıyı *kamusı* biçimi oluşturmuştur (tablo-3):

Tablo-3

Belirsizlik zamiri olarak <i>kamu</i> 'nun çekimleri				
Yalın durum	<i>kamu</i>	<i>kamular</i>	<i>kamusı</i>	<i>kamumuz</i>
İlgi durumu	<i>kamu+nuñ</i>	-	<i>kamusı+nuñ</i>	-
Yükleme durumu	<i>kamu+y+ı</i>	<i>kamular+ı</i>	<i>kamusın / kamusını</i>	<i>kamumuz+ı</i>
Yönelme durumu	<i>kamu+y+a</i>	<i>kamular+a</i>	<i>kamusına</i>	<i>kamumuz+a</i>
Bulunma durumu	-	-	<i>kamusı+n+da</i>	-
Çıkma durumu	<i>kamu+dan</i>	<i>kamular+dan</i>	<i>kamusı+n+dan</i>	-
Araç durumu	-	-	<i>kamusı+y+la</i>	-
Eşitlik durumu	-	-	-	-

Garibnâme'de *kamu* sözcüğünün "bütün, her, her bir" anlamlarında sıfat işleviyle kullanıldığı 116 örnek tespit edilmiştir. Sözcük, ilgili örneklerde somut veya soyut bir isim unsurundan önce gelerek belirsiz çokluk belirtme işleviyle kullanılmıştır. *Kamu + isim unsuru* dizilişinde *kamu*'dan sonra gelen isim unsurunun teklik-çokluk bakımından görünümü ele alındığında isim unsurunun teklik bir isimden, çokluk eki almış bir isimden veya topluluk isminden oluşabildiği görülmüştür. Belirsiz bir çokluk kavramını barındırması bakımından *kamu* sözcüğünden sonra teklik bir ismin kullanılması Türkçe açısından olağan sayılabilir, ancak çokluk anlamını kuvvetlendirmek bakımından isim unsurunun çokluk şeklinin de kullanımı söz konusudur. *Kamu* sözcüğünün aynı sözcüğün hem teklik hem de çokluk biçimleriyle kullanımı ise dikkat çekici bir durumdur, bu bağlamda örnekleme *kamu kul / kullar, kamu göz / gözler, kamu iş / işler, kamu dil / diller* türünden kullanımlara rastlanmıştır. İnceleme örneğinde belirsizlik sıfatı olarak *kamu*, 'âlem ve halk topluluk isimleriyle birlikte kullanılmıştır. Garibnâme'de *kamu* sıfatı, eşdizimlilik açısından en fazla 'âlem, iş, nesne, dil, halk isimleriyle birlikte kullanılmıştır.

Garibnâme'de çok az örnekte *kamu* sözünün "hep, her zaman" anlamıyla zarf olarak kullanıldığı görülür. Bu durum dar anlamda Garibnâme'de, geniş anlamda Eski Anadolu Türkçesinde *kamu*'nun zarf türü kullanımlar için pek tercih edilmediğini; tür değiştirme bağlamında *belirsizlik zamiri* ↔ *belirsizlik sıfatı* biçimindeki bir geçiş ilişkisinin görece daha yüksek olduğunu, ancak *belirsizlik zamiri* / *belirsizlik sıfatı* ↔ *zarf* biçimindeki geçiş ilişkisinin *kamu* sözcüğü açısından oldukça sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Sözcükler tarihî süreçte ses ve anlam açısından değişim gösterdiği gibi, tür özellikleri bakımından da değişimler gösterebilmektedir. Bu çerçevede ilk yazılı kaynaklardan itibaren birtakım ses değişimleriyle günümüze *kamu* biçiminde yansıyan

Garibnâme'de "Kamu" Sözcüğünün Tür Özellikleri Açısından Görünümleri

sözcük, Eski Anadolu Türkçesinden Türkiye Türkçesine uzanan süreçte tür özellikleri açısından değişimler göstermiş; Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde zamir, sıfat, zarf türü kullanımları olan sözcüğün tür çeşitliliği Türkiye Türkçesine uzanan süreçte daralmıştır.

Kaynaklar

- Atabay, N.; Özel, S.; Kutluk, İ. (2003). *Sözcük Türleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- GTS: Güncel Türkçe Sözlük. www.tdk.org/sözlükler. Erişim tarihi: 12.03.2021.
- Gülensoy, T.(2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Günay, D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Korkmaz, F. (2007). *Batı Türkçesinde Tür Değiştirme*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Özkan, M. (2009). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Subaşı Uzun, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*. Ankara: Simurg Yayıncılık.
- Şirin, H. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- TarSöz: Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü. TDK Yayınları. / www.tdk.org/sözlükler Erişim tarihi: 12.03.2021.
- Yavuz, K.(2000). *Aşıkpaşa-Garibname*. <https://ekitap.ktb.gov.tr> Erişim tarihi: 01.03.2021.